

Öğrencilerin A ve B Tipi Kişilik Yapısı ile Psikoşiddet (Mobbing) ve Depresyon Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma

Özet

Bu araştırma, meslek yüksekokullarında eğitim-öğrenim gören öğrencilerin psikoşiddet uygulamalarına maruz kalıp kalmadıklarını, maruz kalıyorlarsa nasıl bir ruhsal duruma sahip olduklarını ve ruhsal durumları üzerinde kişilik özelliklerinin etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin kişilik özelliklerine göre psikoşiddete maruz kalma sürecinde depresyon düzeyleri incelenmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, psikoşiddetin A ve B tipi kişilik özelliği gösteren tüm öğrencilerin ruhsal durumunu belirli bir oranda olumsuz yönde etkilediği, A tipi kişilik özelliğine yatkın olan öğrencilerin B tipi kişilik özelliklerine sahip öğrencilere nazaran daha fazla psikoşiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Psikoşiddete aynı düzeyde maruz kalan öğrenciler arasında A tipi kişilik yapısına sahip olan öğrencilerin B tipi kişilik yapısına sahip olan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde depresif belirtiler gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulguların neticesinde, öğrencilerin psikoşiddete maruz kalma sürecinde ve sonucunda etkilenme düzeylerinde kişilik özelliklerinin önemli ve belirleyici bir etken olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Kişilik yapısı, psikoşiddet, ruhsal durum*

The Relationship Between Type A and B Personality, Mobbing and Depression Among Students

Abstract

This study aims to search whether the vocational high school students are being exposed to mobbing, and if so, to determine how they are affected mentally and the impact of their personality characteristics on their mental status. In this context, their depression levels when they are being exposed to mobbing in terms of their personality traits were examined. The results of the statistical analysis show that mobbing affected mental status of all students with A and B personality traits, somewhat negatively. Besides, students who tend to have an A type personality have been exposed to mobbing more than B type personality students. It was also identified that among the students exposed to mobbing in the same level, students with A type personality have higher levels of depressive symptoms than students with B type personality. Results indicate that at the time of mobbing and after the mobbing, the personality traits of students are very important determining factors on the level of detrimental effects of mobbing to students.

Keywords: *Personality, mobbing, psychological status*

Zeki AKINCI¹
Mükerrem GÜVEN²
Osman Nuri DEMİREL³

¹ Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi, zakinci@akdeniz.edu.tr

² Psikiyatri Dr., Akdeniz Üniversitesi Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı, mukerremguven@gmail.com

³ Öğr.Gör.Dr.(Psikolog), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, onuridemirel@mynet.com

GİRİŞ

Psikoşiddet uygulamaları, eğitim kurumları gibi örgütsel yapılarda başta öğrenciler olmak üzere belirli kişi veya kişileri örgütsel ortamdan soğutmak ve uzaklaştırmak gibi çeşitli nedenlerle gerçekleştirilmekte, kişi veya kişileri psikolojik anlamda olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, okullarda eğitim öğretim sürecini olumsuz yönde etkileyen temel olgulardan biri olmaya devam etmektedir. Psikoşiddet uygulamaları hem mağdur öğrenciler açısından hem de mağdurun üyesi olduğu okul açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Psikoşiddete maruz kalan öğrenciler yüksek düzeyde stres ile karşılaşabilmekte, psikolojik açıdan yıpranabilmekte ve hatta depresif davranışlar gösterme gibi sağlık sorunları yaşayabilmektedir.

Psikoşiddet uygulamaları, hem öğrenciler ve hem de örgütsel açılarından olumsuz sonuçlar doğurmakla birlikte, her öğrencinin psikoşiddet davranışlarına maruz kalma olasılığının benzer düzeyde olmadığını da belirtmek gerekir. Bu çerçevede, bazı öğrenciler psikoşiddet uygulamalara daha fazla maruz kalırken, diğer bazı öğrenciler aynı tür uygulamalara ya daha az maruz kalmakta ya da hiç maruz kalmamaktadır (Salin, 2001:426). Ayrıca, psikoşiddet uygulamalara maruz kalan öğrencilerin psikoşiddet uygulamalarından etkilenme düzeylerinde de farklılıklar görülebilmektedir. Bu gibi durumların, temelde bireyin kişilik özelliğinden kaynaklandığı, kişilik özellikleri farklı olan bireylerin hem tepkilere maruz kalmasında hem de tepkilerden etkilenme düzeylerinde farklılıklar olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada psikoşiddet uygulamaları ile kişilik yapısı arasında hem psikoşiddet uygulamalara maruz kalma sürecinde hem de psikoşiddet uygulamaları sonrasında öğrencilerin etkilenme düzeylerinde kişilik yapısına göre bir bağlantı veya farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada, kişilik yapısı, psikoşiddet ve depresyon kavramları ve aralarındaki ilişki hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra da öğrencilerden elde edilen verilerle kişilik yapısı ile psikoşiddet ve depresyon arasındaki ilişki incelenmiştir.

KİŞİLİK YAPISI

Kişilik kavramının batı dillerindeki kökeni “persona” kelimesinden gelmektedir. Persona, Latince’de

tiyatro oyuncularının yüzlerine taktıkları maskeler ile aldıkları rolleri ifade etmektedir (Hjielle ve Ziegler, 1982:6). Kişilik, bir duyuş, düşünüş ve davranış biçimlerini etkileyen etmenlerin kendisine özgü görüntüsüdür. Devamlı olarak içten ve dıştan gelen uyarıcıların etkisi altında olan kişilik, bireyin psikolojik ve biyolojik, kalıtsal ve edinilmiş bütün yeteneklerini, güdülerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranışlarını içine alan (Tınar, 1999:93), bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir iliksi biçimi olan (Cüceoğlu, 2008: 404) ve özgün davranışların gösterilmesinde etkili olan özelliklerin tümü olarak değerlendirilebilir (Tokat vd., 2013; 30).

Kişilik, bir bireyin bütün özelliklerini yansıtan bir kavramdır. Her bireyin benzersiz özgün oluşu onun kişilik özelliklerini de özgün ve benzersiz kılmaktadır (Tokat vd., 2013; 114). Ancak, bazı özellikler vardır ki, kimi insanlarda bunlar birbirlerine benzerler, kimi özellikler de sadece ilgili bireye aittir. Psikolojik olarak kişilik söz konusu olduğu zaman, belirli bir bireyin bütün özellikleri anlatılmak istenir. Fakat davranışsal açıdan esas olarak kişilik, belirli bir bireyin zihinsel, bedensel ve ruhsal özelliklerinde görülen farklılıklardır. Davranış bilimleri açısından esas olarak kişilik, bireyin zihinsel, bedensel ve ruhsal farklılıklarının tümünün kendi davranış biçimlerine ve yaşama tarzına yansımaları olarak tanımlanır (Wortman, 1988: 345). Bütün bu faktörleri esas alarak kişiliği, belirli bir bireyin zihinsel ve bedensel özelliklerinde görülen farklılıklar ve bu farklılıkların kişinin davranış ve düşüncelerine yansımaları biçimi olarak tanımlamamız mümkün olacaktır (Erdoğan, 1994:236). Bu bireysel farklılıkların oluşumuna neden olan kişilik özellikleri üzerinde sınırlı dinamiklerden ziyade birçok ve farklı dinamikler etkili olmaktadır. İnsanların yetiştikleri biyolojik ve kültürel faktörler, aile, toplum, arkadaş grupları vb. (Tokat vd., 2013:1975), kitle iletişim araçları ve bu araçlardan yararlanma ve yararlanmama durumu (Erdoğan, 1994:243), algılama, alışkanlıklar, düşünce yapıları ve istekleri (Günel, 2010:44) kişilik üzerinde etkili olan ana dinamikler arasında gösterilebilir.

Kişilik, çok sayıda özelliğin meydana getirdiği karmaşık bir bütünlüktür. Bu nedenle farklı dinamiklerin etkisiyle gelişen kişiliğin çözümlenmesi son derece zordur. Buna rağmen kişilik ile il-

gili yazın alanında kişilik çözümlenmesine katkı sağlayacağı ve yardımcı olacağı düşünülen farklı kişilik sınıflamalarının yapıldığı görülmektedir. Bu sınıflamalar içerisinde kişiliği duygusal yönden ele alan ve zihinsel yapının psikolojik bir olgu olarak dış dünyaya yansıdığını öne süren Sigmund Freud'un Kişilik Kuramı (Cüceloğlu, 2008:407), Freud gibi kişiliği duygusal yönden ele alan ve kişiliği çocukluk, olgunluk ve atalık süreçleri diliminde inceleyen Eric Berne'nin Kişilik Kuramı (Güney, 2009:206), Freud'un öğrencisi olan Carl Jung'un kişiliğin önemli bir kısmını bilinçdışı ve benliğin oluşturduğunu savunan analitik psikolojinin temellerini atan Kişilik Kuramı (Topses, 2006:146), yine Freud'un öğrencilerinden olan Alfred Adler'in bireyin kendini güçlü kılacak davranışları göstereceğini öngören Kişilik Kuramı (Ödemiş, 2011:68), Karen Horney'in kişiliğin temel elemanları olarak endişe ve korkuyu ele aldığı Kişilik Kuramı (Eren, 2004:89), Nörotisizm-stabilite, dışadönüklük-içe dönüklük ve psikotisizm boyutlarını içeren ve kişiliği biyolojik yaklaşım içerisinde ele alan Hans. J. Eysenck'in Kişilik Kuramı (Eysenck ve Wilson, 1998:32), her bireyin gerçekçi, araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci ve geleneksel olmak üzere altı kişilik tipinden birisine sahip olduğunu öngören John L. Holland'ın Kişilik Kuramı (Kamaşak ve Bulutlar, 2010:121), dışadönüklük, geçimlilik, sorumluluk, duygusal denge/dengesizlik ve yeniliklere açık olma faktörlerini esas alan Warren Norman'ın Beş Faktör Kişilik Modeli (Deniz ve Erciş, 2008:303) ve Meyer Friedman ve Ray H. Roseman'ın A ve B Kişilik Tipleri (Avcı ve Kaya, 2010:57) örnek olarak verilebilir.

Bir birey temelinde birleşen ve bir araya gelen bütün bu özellikler, esas olarak üç ana bölümle ilgili hususlardır. Genel olarak, her bir kişilik özelliği, bu üç dilimden biriyle ilgili olabilir. Aslında bu konuda net ve kesin çizgiler şeklinde bir ayırım yapılması mümkün değildir. Bu durum, kişilik oluşumunun daha iyi anlaşılması için bir soyutlama ve genellemeden ibarettir. Böyle bir yaklaşımla, kişilik kavramının üç dilimden oluştuğu görülür. Bunlar: karakter, mizaç ve yetenektir. Karakter, kişilik ile en sık eş anlamda kullanılan kavramdır. Karakter, kişiliğin sosyal ve ahlaki özelliğini ifade eder. Karakter, bireyin zihinsel gücünü oluşturan ve şekillendiren genel özelliklerin tamamıdır. Karakter, kişiliğin iskeleti gibidir. Belirli bir zaman dilimi içinde kişinin devam ettirdiği kişilik özellik-

leri karakterin bir görünümüdür. Kişiliğin ikinci yönü, mizaç (huy)'tır. Mizaç, bireye ait bazı temel ve ayırt edici özellikleri ifade eden bir kavramdır. Mizaç, günlük yaşantı içinde bireye özgü oldukça sınırlı, belirli duygusal tepkilerin nitelik ve nicelik bakımından değişmesidir (Zel, 2001: 27-28). Yetenek, kişiliği oluşturan üçüncü önemli dilim ise yetenektir. Yetenek, bireyin sahip olduğu zihinsel ve bedensel yeteneklerin tamamını ifade etmektedir (Erdoğan, 1994: 244-245).

A ve B Tipi Kişilik

1960'ların sonlarında ilk olarak iki kardiyolog Meyer Friedman ve Ray H. Rosenman tarafından stres kavramıyla ilişki kurularak ortaya çıkarılan "A tipi" ve "B tipi" kişilik biçimleri günümüzde geniş kabul alanı bulmuştur (Luthans, 1995:406). A ve B Kişilik Tipleri stres kavramıyla ilişkilendirilerek ortaya çıkmıştır (Yıldız vd., 2012:217). Bu anlamda değişim işgörenler üzerinde stresin kaynağının nedeni olabileceği için A ve B Kişilik Tipleri araştırmanın odağını oluşturmuştur.

A ve B tipi davranış özellikleri, kişiliği biçimlendiren yüzlerce özellikten biridir. Bundan dolayı, karmaşık çok boyutlu bir insanı bütünüyle tanımlayan bir özellik değildir. A ve B tipi, yaşam içinde ortaya konan bir tutum ve davranış biçimidir. B tipi davranış biçiminin özelliklerini taşıyan bir insan, bazen A tipi davranış biçimi özelliği de gösterebilir. Dünyada hiç bir insan A tipi davranış biçiminin bütün özelliklerini aynı baskınlıkta sahip olmadığı gibi aynı sıklıkta ortaya koymaz. Özelliğin sınıflayıcı ve ayırt edici olması, baskın veya çekinik oluşuna ve ortaya konma sıklığına bağlıdır. Bundan dolayı insan tutum ve davranışlarının A ve B tipi biçiminde sınıflandırılması, bu özelliklere sahip olma yoğunluğuna ve ne sıklıkta davranış olarak ortaya koyduğunu ölçümleyen kağıt-kalem testleriyle ve gözlem, mülakat raporlarıyla belirlenebilir (Eniseler, 2007:19).

Araştırmacıların ortaya çıkardıkları her iki kişilik tipi de bireylerin günlük yaşamlarında strese maruz kalma seviyeleri ile yakın ilişkili bulunmuştur. Bu konudaki bulgulara göre, A tipi kişiliğe sahip bireylerde kalp rahatsızlıklarının B tipi kişiliğe sahip bireylere oranla iki kat daha fazla olma olasılığı tespit edilmiştir (Vecchio, 1995: 498). A tipi davranış biçimine sahip bireyler agresif, sabırsız ve ise çok fazla yöneliktir. Mümkün olduğu ka-

dar kısa sürede fazla başarılı olmak isterler. Hareketlidir, kendini enerjik hisseder ve beklemeye tahammülü yoktur. Araştırmacıların ortaya çıkardıkları her iki kişilik tipi de bireylerin günlük yaşamlarında strese maruz kalma seviyeleri ile yakın ilişkili bulunmuştur. Friedman ve Rosenman tarafından "duygu ve hareket kompleksi" olarak tanımlanmaktadır (Luthans, 1995: 304).

A tipi kişiliğin yukarıdaki özellikleri de dikkate alındığında stres ve strese bağlı rahatsızlıkları daha fazla yaşamalarının sebebi kolayca anlaşılmaktadır. Ancak, son zamanlarda yapılan bazı araştırmalar, A tipi kişiliğe sahip bireylerin B tipi kişiliğe sahip bireylere kıyasla stresle daha kolay baş edebildiklerini veya azaltabildiklerini göstermektedir. A tipi kişilik özelliklerinin kötü olarak algılanmaması gerekir. Kötü sonuçlar doğuran yönü, A tipi kişiliğe sahip bireylerin hızlı tempolarından kaynaklanan aşırı öfkeli ve sabırsız olmaları ve bu sebeple karşılarındaki bireylerle çatışma yaşamalarıdır. Ayrıca örgütlerin orta ve alt kademelerinde A tipi kişiliğe sahip bireylerin B tipi kişiliğe sahip bireylere kıyasla daha başarılı oldukları, ancak üst kademede B tipi kişiliğe sahip bireylerin sabırlı ve etraflı düşüncelerinden dolayı daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Bu durumda, bireylerin A tipi kişilik ile B tipi kişilik arasında zamanın ve ortamın gereklerine uygun olarak kaymalar yaparak daha başarılı olabileceğini söylemek mümkündür. Ancak çoğu bireyin bunu başarabilme olasılığının da az olduğu bilinmelidir (Luthans, 1995: 407).

A tipi davranış biçimine sahip birey aşırı rekabetçidir, kendisini işine adanmıştır ve zamana oldukça duyarlıdır. Bundan başka, bu birey agresif, sabırsız ve işe çok fazla yöneliktir. Pek çok güdüye sahiptir ve mümkün olduğu kadar çok kısa sürede ve mümkün olduğu kadar çok fazla başarılı olmak istemektedir (Moorhead ve Griffin, 1992: 463). A tipi kişiliğe sahip olanların, kendilerine yapılan davranışları düşmanca görme eğilimi, B tipi kişiliğe sahip olanlara göre daha fazladır (Tutar, 2004:116). Bununla birlikte, A tipi davranış biçimine sahip bir yaşantı günümüzün modern yaşam biçimi ile teşvik edilen ve ödüllendirilen bir tavırdır. Çünkü çevrelerindeki insanlardan daha hızlı ve saldırgan olarak düşünen, konuşan, hareket eden, yaşayan ve hatta oynayan insanlara dünyada bundan önce hiç görülmediği biçimde değer verilmektedir. A tipi davranış biçiminin temel özellik-

lerini (1) hareketlilik, dürtü ve ihtiraslar, (2) rekabet, (3) saldırganlık ve düşmanlık duyguları ve (4) tek açılı kişilik olarak sıralamak mümkündür (Baltaş ve Baltaş, 2000: 147-148).

B tipi davranış biçimine sahip bireyse, tersine daha az rekabetçidir, işine kendisini daha az adanmaktadır ve zamana karşı daha az duyarlıdır. Bu tür insanlar zamanla daha az çatışma halindedir ve yaşama karşı daha dengeli ve rahat bir yaklaşım içerisinde. Kararlı bir hızda çalışır ve kendini daha fazla güven içinde hisseder. B tipi kişinin, A tipi kişiden daha çok ya da daha az başarılı olduğu söylenemez. Ayrıca, Friedman ve Rosenman insanların tamamen saf bir şekilde A tipi ya da B tipi olamayacağını, bunun yerine bu iki tipin birine karşı daha fazla eğilimli olabileceklerini ifade etmişlerdir. Örneğin bir kimse çoğu zaman A tipi kişilik özelliklerini sergilemektedir, ancak bir anda kısa bir süre için sakin ve durgun olabilir ve bazı durumlarda zamanı bile unutabilir (Moorhead ve Griffin, 1992: 463). Bu tür davranışların istenirse değiştirilmesi olanaklıdır. B tipi insanlar, katı kurallardan arınmış ve esnekler, zamanla daha az yarışlar ve boş zaman etkinliklerine daha çok fırsat tanır. Başarı konusunda aşırı hırslı değildirler. Çok kolay sinirlenmez ve tedirgin olmazlar. Yaptıkları işten zevk almayı bilirler. İşlerinde rahat olmaları onlarda suçluluk duygusu oluşturmaz, sakin ve düzenli çalışırlar. Çevresinden ve kendisinden emin kişilerdir (Güney, 2009:446).

A tipi davranışlar tipik olarak, sürekli zamanla yarışan, başarı yönelimli insanlarda görülür. Bu kişiler hızlı çalışırlar ve hızlı konuşurlar. Aynı anda birkaç işi birden yapmaya çalışırlar. Sabırsız ve öfkeli dirler. Beklemeye tahammülleri olmadığından konuşanın sözünü kesmeye eğilimlidirler. Konuşmanın gidişatını denetlemeye çalışırlar. A tipi kişilik özelliklerine sahip olan kişiler, "miktar" (para, başarı ve sorumluluk) kavramını başarılarının göstergesi olarak kullanırlar ve nitelikten çok niceliğe önem verirler (Mueser vd., 1987; Bluen vd., 1990). Aşırı düzeyde rekabetçidirler (Keenan ve McBain, 1979; Powell, 1995). A-Tiplerinin tersi özellikleri taşıyan bireyler ise, "B-tipi" olarak adlandırılırlar. "B-tip"leri daha rahat, daha uysal, daha az rekabetçi ve daha az saldırgan olarak tanımlanmaktadır. Lazarus (1994), "B-tip"lerinin de stres yaşadıklarını, ancak zorlamalar ve tehditler karşısında daha az paniğe kapıldıklarını belirtmektedir (Soy-sal vd., 2009:61-67; Batıgün ve Şahin, 2006: 33).

PSİKOŞİDDET

Latince “kararsız kalabalık” anlamına gelen “mobile vulgus” sözcüklerinden türeyen “mob” sözcüğü, İngilizce kanun dışı şiddet uygulayan düzensiz kalabalık veya çete anlamına gelmektedir. “Mob” kökünün İngilizce eylem biçimi olan “mobbing” ise; psikolojik şiddet, kuşatma, taciz, rahatsız etme ve sıkıntı verme anlamlarına gelmektedir (Tınaz, 2008:15). Bu makalede “mobbing”in sözlük anlamından çok, yazın alanındaki tanımlarından hareketle “psikoşiddet” kavramının kullanılması uygun görülmüştür.

Psikoşiddet kavramı, ilk olarak 1960’lı yıllarda hayvan davranışlarını inceleyen Konrad Lorenz tarafından hayvanlar arasındaki taciz durumunu ifade etmek için kullanılmıştır. Psikoşiddet kavramı, küçük hayvan gruplarının yalnız bir hayvana toplu şekilde hücum ederek uzaklaştırması, ya da tavuk sürüsünün içine dalan yabancı bir horoza karşı kümesin horozlarınca ölesiye saldırılması durumunu ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Konrad Lorenz’den sonra, 1970’li yıllarda psikoşiddet kavramı, İsveçli Peter Paul Heinemann tarafından çocuklardan oluşan küçük grupların, tek ve güçsüz bir çocuğa karşı giriştiği zarar verici saldırgan davranışları tanımlamak için kullanılmıştır (Davenport vd., 2003:3). Leymann, 1984 yılında İsveç’teki iş yerlerinde psikoşiddet davranışını ilk defa tanımlarken, bu davranışların bir tür iş yeri terörü olduğunu vurgulamıştır (Çobanoğlu, 2005:19).

Uluslararası Çalışma Örgütüne göre (ILO) psikoşiddet; “birey veya grubu sabote etmek amacıyla yapılan, intikam duygusu, zalimce, kötü niyetli ve aşağılayıcı tavırlarla kendini gösteren davranış biçimi” şeklinde tanımlanmaktadır (ILO, 1998: 6). Aynı zamanda Uluslararası Çalışma Örgütü, psikoşiddeti, en hızlı yükselen işyeri problemi olarak belirlemiştir. Psikoşiddet, hedefteki kişiyi küçük düşürmek için yapılan aşağılayıcı ve korkutucu davranışları içerir. Bu davranış, kişiye bağırma, öfke nöbeti, iş devrini reddetme, hedefteki kişi hakkında dedikodu çıkarma, ispatlanmamış eleştirilerde bulunma, dik dik bakma, küçük düşürme, izole etme, hedefteki kişinin öz saygısına saldırı ve sorumlulukların gelişigüzel değiştirilmesi şekillerinde ortaya koyulur. Diğer davranışlar ise, işini kaybetme ile tehdit etme, başkalarının yanında aşağılama ya da destek ve bilgi desteğini geri

çekme seklindedir. Bu davranışlar sözlü ya da sözlü olmayan davranışlar olarak açık ya da gizli bir şekilde ortaya koyulur (Lewis vd., 2002:110).

Yazın alanı incelendiğinde psikoşiddetin benzer olguları ifade etmek için değişik kavramlar yoluyla açıklanmaya çalışıldığı ve bir terminoloji sorunu yaşandığı görülmektedir. Örneğin, Bjorkqvist vd. (1994:173) tarafından “işyerinde taciz”, Baron ve Neuman (1996:161) tarafından “işyeri terörü/şiddeti”, Ashforth (1994:151) tarafından “zorbalık” ve Anderson ve Pearson (1999:452) tarafından ise “şiddet” olarak tanımlanmaktadır (Aguiño ve Byron, 2002:69). Benzer şekilde ülkemizde de işyerinde duygusal taciz, işyerinde yıldırma, işyerinde ruhsal taciz, işyerinde psikolojik şiddet, işyerinde zorbalık, işyerinde psikolojik taciz gibi kavramlar kullanılmıştır (Yavuz 2007:11). Psikoşiddet, genel anlamda bir kişinin veya bir grubun sürekli, sistemli ve kasıtlı olarak, hedef seçtikleri bir veya birkaç kişiye yönelik uyguladıkları olumsuz davranışlar ve baskılar şeklinde ifade edilebilir. Hoel vd. (1999)’ ne göre, örgütteki işgörenler arasındaki çatışmanın aksine psikoşiddet, bir veya birkaç kişinin diğer kişiler tarafından hedef haline getirilerek bu kişilere yapılan sistematik saldırganlıktır. Leymann (1996)’a göre ise, iş yaşamında psikoşiddet, düşmanca ve etik olmayan iletişimi ifade eder. Sistematik bir şekilde, bir ya da birkaç kişi tarafından bir kişiye karşı onu çaresiz ve korumasız bir hale düşürmek amacıyla yapılır (Leymann, 1996:168).

Genel anlamda psikoşiddet “bir ya da daha fazla kişiden, bir ya da daha fazla kişiye yönelen, sık sık (haftada en az 1 defa) ve uzun zamanda (en az 6 ay) gerçekleştirilen, tekrar eden, hedef tarafından istenmeyen, buna maruz kalan kişilerin bu eylemlere karşı kendini korumada zorluk çektiği ve savunmasız kaldığı, açık bir biçimde yıldırma davranışları içeren, hedef üzerinde üzüntü ve kedere yol açan, iş performansı üzerinde etki yaratan ya da hoş gitmeyen çalışma çevresinin oluşumuna neden olan durumlar” olarak tanımlanmaktadır (Björkqvist vd., 1994: 173-174; Cowie vd., 2002: 34; Einarsen ve Skogstad, 1996: 191; Einarsen, 1999: 17; Einarsen, 2000: 383; Leymann, 1996: 168-169; Leymann ve Gustavsson, 1996: 252).

Zapf (1999:85) makalesinde psikoşiddetin başlıca sebeplerini belirlemiştir. Mağdurların bakış açısına göre en çok karşılaşılan psikoşiddet sebep-

lerinin başında, organizasyonun kendisi gelmektedir. Organizasyon ile kast edilen organizasyondaki iklim, yüksek stres ve organizasyonel problemlerdir. Çalışma koşulları ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda, mağdurların bulunduğu organizasyonlar, daha yüksek strese maruz kalmaktadırlar ve organizasyonlarında daha az iş kontrolü vardır. Ayrıca organizasyonel hiyerarşide düşük ya da yüksek seviyede olmanın psikoşiddet mağduru olmada bir farklılık göstermediği de tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda karşılaşılan diğer bir psikoşiddet sebebi ise, mağdurun kendisi ve sosyal sistemdir. Araştırma ile elde edilen verilere bakılarak, psikoşiddet mağduru bazı bireylerin önceden endişe, depresyon ve bunların olumsuz etkilerine sahip oldukları söylenebilir. Nihai sonuç ise, sebebi ne olursa olsun, psikoşiddetin kuvvetli bir stres kaynağı olmasıdır.

Leymann (1996), psikoşiddetin sebeplerini; (1) *organizasyonun kendisi*, (2) *zayıf çatışma yönetimi* ve (3) *mağdurun kişiliği* olmak üzere üç başlık altında incelemiştir. Ayrıca, Leymann genel olarak insanların yıldırma davranışlarına yönelmesinde 4 temel neden görmektedir. Bunlar; (1) *birisini bir grup kuralını kabul etmeye zorlamak*, (2) *hoşlanmadığı kimseden kurtulmak*, (3) *can sıkıntısı nedeniyle zevk arayışı içinde olmak* ve (4) *önyargıları pekiştirmek* olarak özetlenebilmektedir. Ancak bazı araştırmacılar yıldırma davranışı nedenlerinin yalnızca saldırgan ya da kurbanın açıklamaları doğrultusunda belirlenmesinin yetersiz ve tek yönlü açıklamalar olacağı görüşünü savunmaktadır (Savaş, 2007: 9; Zapf ve Wolfgang, 1999: 71; Leymann, 1996: 166). Buna ek olarak Tınaz (2008) da psikoşiddet davranışların altında yatan 4 faktör daha olduğunu belirtmektedir. Bunlar; (1) *düşmanlıktan zevk almak*, (2) *ayrıcılık hak sahibi olduğuna inanmak*, (3) *sahip olmadıklarının acısını çıkarmak* ve (4) *benciliktir* (Tınaz, 2008:103). Bu amaçlara ulaşmak için Leymann (1996), kendi çalışmaları sonucunda, psikoşiddet uygulayan kişilerin davranışlarını beş kategoriye ayırmıştır. Bunları; (1) *mağdurların etkin iletişim kurmasına yönelik davranışlar*, (2) *mağdurların sosyal destek almasına yönelik davranışlar*, (3) *mağdurların kişiliklerine yönelik davranışlar*, (4) *mağdurların mesleki durumlarına yönelik davranışlar* ve (5) *mağdurların fiziksel sağlıklarına davranışlar vb.* olarak sıralamaktadır (Davenport vd., 2003:15)

Psikoşiddete hedef olma riski, tüm işyerlerinde ve tüm kültürlerde herkes için geçerlidir. Psikoşiddet sürecinin mekanizması, farklı işyerlerinde farklı şekilde gelişse de, genelde süreç içerisinde çok tipik ve benzer bir yol izlenir. Psikoşiddet sürecini, klasik bir dram olarak değerlendirirsek, oyun içerisinde zararı en fazla gören mağdurdur. Psikoşiddet oyununun kuralları, mağdur tarafından değil, psikoşiddeti yapan tarafından belirlenir. Psikoşiddet mağduru, tek başına hiçbir kuralı değiştiremez. Mağdur, kuralları başkalarının belirlediği bir oyun içindeki rolünü kabullenmek zorundadır. Psikoşiddet olgusunda mağdur rolünü oynamaya aday bir kişilik tiplmesi mevcut değildir. Ancak işyerlerinde dört farklı tipteki kişi; (1) *yalnız bir kişi*, (2) *farklı bir kişi*, (3) *başarılı bir kişi* ve (4) *yeni gelen kişi* mağdur olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. (Huber, 1994:24-25).

İşyerinde psikoşiddet, dört aşamalı olarak gerçekleşmektedir. *Birinci aşamada*, çatışma söz konusudur. Bu aşamada çatışma olarak tanımlanan, tetikleyici, kritik bir olayın ortaya çıkması söz konusudur. *İkinci aşamada*, işyerinde psikolojik tacizin başlaması söz konusudur. Bu evreye “çatışmanın olgunlaşması” adı da verilebilir. Saldırı, süreklilik ve sistematiklik arz etmeye başlar *Üçüncü aşamada*, işletme yönetiminin devreye girmesi ve yanlış yakıştırma ve tanımlamalar söz konusu olmaktadır. Bu evrede yönetim, negatif döngü içindeki yerini almış olur. *Dördüncü aşamada ise*, çalışma yaşamından uzaklaşma söz konusudur. Bu aşamada mağdur birey, çalışma yaşamından bir şekilde uzaklaşır (Tınaz vd., 2008:62). Bununla birlikte dikkat edilmesi gereken bir nokta da, her işyerindeki psikoşiddet olgusu sürecinin son evreye kadar ulaşmasının şart olmadığıdır. Psikoşiddete maruz kalan birey önceki evrelerden herhangi birinin sonunda da işten ayrılabilir ve ya çıkartılabilir. (Ascenci ve Bergagio, 2000:23).

Psikoşiddet, sonuçları itibarıyla hem psikoşiddete maruz kalan mağdur hem de işletme açısından önem arz etmektedir. Mağdur açısından, kasıtlı ve sistemli olarak tekrarlanan psikoşiddetin etkileri birey üzerinde yavaş yavaş oluşan birikimli zararlar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu zararlar ekonomik, sosyal ve bireyin ruhsal ve fiziksel sağlık üzerindeki etkileri olarak incelenebilir. Ekonomik açıdan yaklaşıldığında, yavaş yavaş yitirilmekte olan önce ruhsal, ardından fiziksel sağlığın geri getirilmesi amacıyla doktorlara, ilaçlara ve hasta-

nelere ödenen tutarlara ek olarak işten ayrılma ya da çıkarılma durumunda düzenli gelirin kaybolması söz konusudur. Bireyin sosyal imajının zedelenmesi ise, psikolojik psikoşiddet sürecinin sosyal sonucudur. Bu durumda birey hem işyerinde dışlanarak, mesleki kimliğini kaybetmiştir, hem de sosyal ve aile çevresindeki yerini de kaybetmektedir. Namie (1999)'nin çalışmasına göre, bu durumdaki mağdurların ya da izleyicilerin dörtte üçü pes edip istifa etmektedir(Tınaz, 2008:155-156).

Psikoşiddet sürecinin, bireyin ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde yarattığı sonuçlar, aslında sonuçlarının gözlenmesi mümkün ekonomik ve sosyal sonuçlardan çok daha vahimdir. Depresyon, panik atak krizleri, yüksek tansiyon, taşikardi, dikkati toplayamama, ellerin titremesi, yersiz sıcak basma veya üşüme duygusu, titreme, boğazda düğüm veya hava açlığı hissetme, baş ağrıları, başta ağırlık hissetme, sırt ağrıları, bağırsaklık sisteminde düşüş, mide-bağırsak rahatsızlıkları, terk edilmişlik duygusu, iştahsızlık, zayıflama, deri üzerinde döküntüler ve kasıtlılar, v.b. rahatsızlıklar ortaya çıkabilir. Bu durumda bireye “uyum bozukluğu” tanısı konulabilir. Uyum bozukluğu tanısının konulabilmesi için klinik açıdan anlam taşıyan duygusal ve davranışsal semptomların temelinde bir ya da birden fazla sayıda stres yapıcı psiko-sosyal faktörün olması gerekir. Bu rahatsızlık ancak stres yapıcı olayın ortadan kalkması ile altı ay içinde iyileştirilebilir. Daha az sıklıkta rastlanan ve daha ağır olgularda, psikolojik psikoşiddete maruz kalmış bireylerde bir çeşit “travma sonrası stres bozukluğu” ortaya çıkabilir. Stres yapıcı olgunun ortadan kalmasına rağmen, bireyde görülen rahatsızlıkların kronikleştiği görülür. Travma sonrası stres bozukluğu, ani olarak kendini belli eden nedensiz korkular, çok şiddetli panik atak nöbetleri, ölüm duygusu ve aynı zamanda öz kontrolünü yitirme ile birlikte kendini gösteren bir sendromdur. Bu sendromun en ağır sonucu, bireyin özgüvenini yitirmesidir. Birey, tek basına adeta sokağa çıkmaz hale gelir. Bir süre sonra, her şeyin sebebinin kendisi olduğuna dair vardığı kararda, çok daha önce yitirmiş olduğu özgüveninin yanında özsaygısını da yitirir. Böyle bir durumda bireyin, kesinlikle iyi bir psikoterapiye ve uygun ilaç tedavisine gereksimi vardır. Leymann (1996)'a göre İsveç'te bir yılda meydana gelen intihar vakalarının %10-%20'sinin işyerindeki psikoşiddet sebebiyle gerçekleşmektedir(Tınaz, 2006: 16).

Psikoşiddetin işletmeye etkileri; işin niteliği ve niteliğinde düşüş, iletişim ve takım çalışmasının bozulması da dahil olmak üzere çalışanlar arasında hoş olmayan ilişkiler, fitnecilik, artan personel hareketi, hastalık izinlerinin artması, saygınlık ve güvenirlilikte kayıplar, tazminatlar ve davalar şeklinde sıralanabilir (Davenport vd. 2003:18-19). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün raporuna göre (1998) de, işletme açısından psikoşiddet, orta ve uzun vadede kişilerarası ilişkilere, işletmeye ve tüm iş ortamına zarar vermektedir. İşverenler, psikolojik psikoşiddet nedeniyle oluşan iş kaybının direkt ve dolaylı maliyetlerine katlanmak zorunda kalırlar. Dolaylı maliyetler, azalmış verimlilik ve üretkenliği, ürün kalitesinde azalmayı, işletme imajındaki kaybı ve müşteri sayısındaki azalmayı içermektedir.

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE PSİKOŞİDDET ARASINDAKİ İLİŞKİ

İlgili alan yazınında psikoşiddet ve kişilik ilişkisi üzerine temelde iki yaklaşımın hâkim olduğu görülmektedir. Bunlar; psikoşiddetin oluşumunda mağdurun kişilik özelliklerinin etkili olduğunu savunanlar ve psikoşiddet mağduru olmada kişilik özelliklerinin etkisinden söz edilemeyeceğini savunanlardır. Leymann (1996)'a mağdurun kişiliğinin psikoşiddete maruz kalmada etkili olmadığını, mağdurların kişilik özelliklerine ilişkin bulguların psikoşiddet davranışlarına maruz kaldıktan sonra elde edildiğini ifade etmektedirler (Leymann (1996:168). Djurkovic vd. (2005) de gerçekleştirdikleri araştırmada, mağdurun kişilik özelliklerinin psikoşiddete maruz kalmada etkili olmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Djurkovic vd. (2005:73-88). Bu bağlamda, psikoşiddet sonrası mağdurun kişiliğine yönelik soyutlamada bulunarak inceleme yapmak mümkün olmakta ve psikoşiddet ile kişilik arasında ilişki kurmak zor olmaktadır (Güngör, 2008:14).

Alan yazınında psikoşiddet ile kişilik arasında ilişki olamayacağını savunanların yanı sıra, mağdurun kişilik özelliklerinin psikoşiddet oluşumunda etkili olduğunu savunanlar da önemli yer tutmaktadır. Psikoşiddet ile kişilik arasında ilişki olabileceğini savunanlar iki konuya vurgu yapmaktadır. Bunlar; mağdurun kişilik yapısının psikoşiddet davranışından etkilenmede (davranışı hissetmede) etkisi olduğunu savunanlar ile kişilik yapısının psikoşiddete maruz kalma ve psikoşiddet mağ-

duru olmada etkisi olduğunu savunanlardır (Avcı ve Kaya, 2010: 57). Bu bağlamda, psikoşiddet ile kişilik arasında ilişki kurulurken algı konusunun önemli olduğuna vurgu yapılmakta ve bazı kişilik özelliklerine sahip olanların bazı davranışları daha derin şekilde algıladıklarını belirtilmektedir Salin (2001:426). Zapf (1999)'a göre de sürekli şikâyet etme, aşırı titizlik, sürekli endişe sahibi olma gibi kişilik özelliklerine sahip olanlarda psikoşiddet algısının daha kuvvetli olduğunu belirtilmektedir Zapf (1999:70-71). Coyne vd. (2000)'nin yaptığı araştırmadan elde edilen bulgular da, “uysal, tartışmadan ve çatışmadan kaçınan, dürüst ve güvenilir, geleneklere bağlı, sağlam karakterli ve planlı, sakin, çekingen ve alışılmış çevresel koşullarda bulunmayı yeğleyen, hassas yapılı ve mücadele etmede zorlanan” kişilerin psikoşiddet davranışlarından etkilenme potansiyelinin daha yüksek olduğunu göstermektedir Coyne vd. (2000:335). Avcı ve Kaya (2010:78-79) tarafından yapılan çalışmada psikoşiddet davranışlarının çalışanın kişilik özelliğine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgili yapılan araştırmanın sonunda, kendini göstermeye yönelik saldırıların ve sosyal ilişkilere yönelik saldırıların bireyin kişilik özelliğine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Kişilik özelliğinin psikoşiddet mağduru olmada etkisi olduğunu düşünen araştırmacılar, örgüt ortamında bazı çalışanların diğerlerine göre daha üstün bilgi ve becerilerinden dolayı dikkati çektiğini ve bu kişilerin örgüte getirmeye çalıştıkları yeni fikirler ve üstün başarı elde etme güdüsüne sahip olma istekleri nedeniyle, taşları yerinden oynatan ve dolayısıyla, diğer çalışanlar için tehdit unsuru olan kişiler olarak değerlendirildiklerini savunmaktadırlar (Özdemir ve Açıkgöz, 2007:914). Bu bağlamda, Pranjic vd. (2006)'nin yaptığı araştırmada, A ve B tipi stres kişilikleri ile psikoşiddete maruz kalma arasında ilişki kurulmuş ve zaman kullanımında aceleci olma, kendini genellikle meşgul olarak görme ve aşırı rekabetçi davranma gibi A tipi kişilik özelliği gösterenlerin daha yüksek oranda yıldırma mağduru oldukları bulgulanmıştır (Pranjic vd. (2006:751)). Kişilik ve psikoşiddet mağduru olma arasındaki ilişkiyi doğrudan veya dolaylı ele alan diğer çalışmalarda da “düzenli, dakik, işyeri kurallarına bağlı, mükemmeliyetçi” (Mathiessen ve Einarsen, 2001: 478-480), “göreceli üstün bilgi ve becerilere sahip, rekabetçi, yaratıcı ve yenilikçi” (Davenport vd., 2003; Zapf ve Einarsen, 2003) özellikler taşıyan çalışan-

ların, örgüt veya grup içerisinde rahatsızlık hissi doğurdukları ve yıldırma daha fazla maruz kalabilecekleri savunulma ve bu durumun özellikle, geleneksel/tutucu yapıdaki örgütlerde kendini daha fazla hissettireceği düşünülmektedir (Avcı ve Kaya, 2010:51-79).

DEPRESYON

Depresyon kelime olarak ‘çöküş’ anlamındadır ve belirli bir düzeyden alçalmayı ifade eder. Depresyon yeni bir hastalık değildir. Ancak endüstrileşmiş ve şehirleşmiş toplumlarda bugün tarihin hiçbir döneminde görülmediği ölçüde yaygınlık kazanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) dünya nüfusunun % 3-5' inin, yaklaşık 150- 250 milyon kişinin çeşitli düzeylerde depresyon belirtilerine sahip olduğunu bildirmektedir (Baltaş ve Baltaş, 1987:107).

Depresyon, derin üzüntülü bir duygu, durumu içinde düşünce, konuşma ve hareketlerde yavaşlama, durgunluk, değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri ile fizyolojik işlevlerde yavaşlama gibi belirtileri içeren bir sendromdur (Öztürk, 1985:87). Bununla birlikte nevroitik (sinirsel) depresyonu olan kişi dış görünümünde genellikle çökkün, üzgün ve umutsuzdur. Depresif kişinin yüzünde elemli ya da ifadesiz, maskemsi bir görünüm vardır. Her olayı kötümser yönden görür, zevk veren hiçbir faaliyete ilgi duymaz, yalnız basına kalmayı isteyebilir, gözünü bir yere dikip saatlerce oturabilir. Düşünmesi yavaşlamadığı halde dikkatini yoğunlaştırma güçlüklerinden yakınabilir. Uyku bozukluğu, huzursuzluk, çabuk kızma ve iç gerginlik gibi belirtileri olabilir (Kutash, 1965:72). Bu nedenle insanlar günlük hayatlarında birden çok nedenden dolayı duygusal çöküntü olarak tanımlanan depresyon halini yaşayabilmektedir. Örneğin, bir işe girememek, girilen bir sınavı kazanamamak, çok yakınlarını kaybetmek vb. durumlar insanları duygusal açıdan depresyona sürükleyebilmektedir. Duygusal çöküntü durumu kısa sürdüğü gibi, bazen günler, haftalar hatta aylarca sürebilmektedir. Depresyon durumunda olan insanlarda görülen özelliklerden bazılarını; kişinin kendisini değersiz ve yetersiz hissetmesi, yaşama sevincini kaybetmesi, kendisini devamlı yorgun hissetmesi, insan ve olaylara karamsarlıkla bakması, kişinin devamlı konuşması ve devamlı şikâyet etmesi olarak sayabiliriz (Güney, 2009:351). Ayrıca, Beck vd. (1979) tara-

findan geliştirilmiş olan kurama göre de, depresyonun nedeni temelde bir duygu bozukluğu değil, bilişsel bir bozukluktur. Depresyonun oluşmasında; (1) *kişinin kendisine olumsuz bakışı*, (2) *deneyimlere olumsuz bakışı* ve (3) *geleceğe olumsuz bakışı* olmak üzere üç önemli bilişsel durumdan bahsetmektedir (Arkar, 1992: 37).

İçinde bulunulan duruma göre herkes ara sıra duygusal çöküntü içine girer; kimisi bir yakınının acı ölüm haberini duyunca, kimisi sınavda düşük not alınca, kimisi yapacak başka hiçbir şey olmayınca duygusal çöküntü belirtileri gösterir. Bazı kişilerde duygusal çöküntü süresi günler, haftalar hatta aylarca sürebilir, fakat birey yaşamın gereklerini normal olarak yerine getirir. Bu kişiler sinirsel çöküntü tepkisi içindedir. Duygusal çöküntünün şiddeti artarsa ve birey kendi kendine bakamaz hale gelirse, bu duruma psikotik depresyon (duygusal çöküntü psikozu) adı verilir (Cüceloğlu, 2008:21). Ayrıca sosyal etkileşimin ve bu etkileşimin kalitesinin önemini vurgulayan pek çok çalışma, ruh sağlığı ve fiziksel sağlığın, aile, arkadaşlar ve diğer önemli kişiler ile yaşanan ilişkilerle ilintili olduğuna; bu ilişkilerdeki çözülmenin ve yetersizliğin intihar davranışı için temel bir risk faktörü olduğuna işaret etmektedir (Bjarnason, 1994:15-17). Bu bağlamda olumsuz yaşam olayları ile depresyon arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtilmektedir (Vinokur ve Selzer, 1975:329-330). (Dunkley ve Blankstein, 2000)'in 233 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları bir çalışmada, kendini eleştirel yaklaşan mükemmeliyetçiliğin uyumsuz olmayan başa çıkma ile anlamlı biçimde ilişkisi olduğunu bulgulamışlardır. Bu tür mükemmeliyetçi kognitif kişilik faktörü stresli durumlara duygusal karşılık verme, kendini suçlama, hayal kurma ve başka işlere yönelme gibi başa çıkma tarzlarını kullanarak umutsuzluk ve çaresizliğin yani depresyonun ortama hakim olmasına neden olduğu vurgulanmıştır. (Aydın, 2008:64). Depresyon ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi araştırmakta olan bir çalışmada genel olarak depresyon düzeyi daha yüksek olan kişilerde problem çözme becerilerinin daha düşük olduğu sonucuna varmaktadır (Nezu ve Ronan, 1988:134-138; Siegel ve Platt 1976:230-232).

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE DEPRESYON ARASINDAKİ İLİŞKİ

Depresyon, sanıldığı gibi zayıf kişilerin hastalı-

ğı değildir. Aksine, aşırı sorumluluk duygusu taşıyan, aile, okul ve arkadaş çevresinde herkesin yardımına koşmaya çalışan, her yükün altına giren, güçlü karakterli, çalışkan, titiz ve mükemmeliyetçi kişiler depresyona daha yatkındır. Mükemmeliyetçi kişiler, işlerini çok iyi yapan ve genelde yaptıkları işte başarıya ulaşan, ancak çoğunlukla gergin, kaygılı ve karamsardırlar. Kendilerini ve başkalarını fazla tenkit ederler. Bu tip kişiler yükümlülüklerini daha iyi nasıl yerine getirebilecekleri konusunda sürekli beyinlerini meşgul ederler. Her türlü olasılığı dikkate alırlar. Aşırı titiz ve mükemmeliyetçi kişiler kendilerine yüksek hedefler koyar, bunlara ulaşamayınca da hayal kırıklığına uğurlarlar. Bu tür kişiler, çok ayrıntıcı ve ince düşünceli oldukları için, aynı tutumu çevrelerinden de beklerler ve beklemediklerinde ise haksızlığa maruz kaldıkları hissine kapılırlar (Tan, 2008:13). Öte yandan depresyona yatkın kişilerde kimseyi incitmeme, ulaştıkları başarıları yetersiz görme, onurlarına fazla düşkün olma, öfkelelerini genellikle belli etmeme ve sıkıntılarını içine atma gibi kişilik özellikleri görülmektedir (Mete, 2013:21).

Kişilik özellikleri, depresyon için risk faktörü olabilmektedir. Bireyin yaşamı boyunca stresle başa çıkmasında ve kişilerarası ilişkilerinde güçlük yaratan nevrotik, bağımlı, obsesif, içe dönük, kendine güveni az, girişken olmayan, kaygılı, karamsar kişilik özellikleri üzerinde depresyonun daha çok gelişmekte olduğu bildirilmektedir. Depresyon ve kişilik arasındaki ilişkiyi anlamak, belki de ruhsal hastalıkların ortaya çıkması, iyileşmesi, süregelenleşmesi ile ilgili olarak şimdiye kadar ileri sürülen görüşlere yeniden göz atmayı gerektirecektir. Kişilik ve psikopatoloji kuramları çerçevesinde yer alan genetik yatkınlık, çevresel etkileşimler, erken yaşantılar, öğrenme, strese duyarlılık, stresle başa çıkma yetisi, bağlanma, bağımlılık, benlik saygısı gibi her kavram bu konunun ilgi alanına girmektedir. (Akiskal vd., 1983) tarafından depresyon ve kişilik arasındaki ilişkiyi açıklayan çalışmalardan yola çıkarak dört model ileri sürülmektedir. Bunlar: (1) *Yatkınlık ya da incinebilirlik modeli*: Kişilik özellikleri depresyonun gelişimine zemin hazırlamaktadır. (2) *Patoplastisite modeli*: Kişilik özellikleri, depresyonun klinik görünümünü etkilemektedir. (3) *Komplikasyon ya da sekel modeli*: Depresyon kişilik işlevlerinde değişikliğe neden olmaktadır. (4) *Süreklilik ya da spektrum modeli*: Altta yatan süreçler hem kişilik sorunlarına hem

de depresyona neden olmaktadır (Ünal, 2000:72-76).

Kişilik ve depresyon arasındaki ilişkiyi anlamının hastalığın ve hastalığa eşlik eden etkenlerin açıklanması, riskli bireylerin belirlenmesi ve tedavinin uygulanmasında muhtemel etkileri vardır. Ayrıca, kişilik özellikleri çeşitli şekillerde depresyonun başlangıcı ve nedeni konusunda katkı sağladığı görülmektedir (Klein vd., 2011:271-272). Yapılan bir araştırmanın ortaya koyduğu bulgulara göre mükemmeliyetçilik, depresyona ve düşük benlik saygısına neden olmaktadır (Accordino ve Slaney, 2000). Mükemmeliyetçilik düşüncesinin depresyonla birlikte bulunduğunu destekleyen başka araştırmalar da bulunmaktadır (Hewitt ve Dyck, 1986; Alden, Bieling ve Wallace, 1994; Blatt, 1995). Sumi ve Kanda (2002), 138 üniversiteli erkek öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada nevroitik mükemmeliyetçiliğin depresyonu ve psikosomatik belirtileri anlamlı olarak öngördüğünü bulmuşlardır (Bilge ve Kelecioğlu, 2009: 148-157).

A VE B TİPİ KİŞİLİK YAPISI İLE PSİKOŞİDDET VE DEPRESYON ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A- Araştırmanın Önemi

İnsanların kişilik özellikleri, davranış biçimlerini, başkalarıyla ilişkilerini, çevreyi ve dış dünyayı algılama şekillerini ve içinde buldukları psikolojik durumu yakından etkilemektedir. Kişilik araştırmaları insanların kendilerini daha iyi tanımalarına, mesleki gelişmelerine, sosyal yaşantılarında çevreye daha uyumlu hale gelmelerine katkıda bulunabilmektedir. Özellikle kişilik biçimlerinin ve bunları etkileyebilme potansiyeline sahip çevresel ve kişisel niteliklerin belirlenmesi bireylerin kendilerini daha iyi tanıyıp, başarılı ve huzurlu bir yaşam geçirmelerine katkıda bulunabilecektir (Durna, 2005).

Psikoşiddet davranışına maruz kalmada ve psikoşiddet davranışından etkilenmede birçok faktörün etkili olduğu ve bu faktörler içerisinde, bireyin kişilik yapısının da psikoşiddet davranışının hedefi olmasında ve psikoşiddet davranışlarından etkilenmesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda belirli bir kişilik yapısına sahip

olmak, bireylerin depresyona karşı eğilimlerini etkilemektedir. Kişilik yapısının bilinmesi, özel ve sosyal yaşamını olumsuz yönde derinden etkileyen psikoşiddete ve depresyona karşı bireyin belirli bir bilinç ve anlayış geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Kişilik yapısı ile psikoşiddet ve depresyon arasındaki ilişkilerin irdelenmesi sonucunda, psikoşiddetin yönetilebilmesi ve denetlenebilmesi mümkün olabilecek ve depresyona karşı önlem alabilmesini sağlayacaktır.

B- Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, üniversitede meslek yüksek okulunda okuyan öğrencilerin A ve B tipi kişilik özelliklerine göre kişilik yapılarının belirlenmesi ve bu kişilik yapıları ile bir takım değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya konulmasıdır. Bu değişkenler, öğrencilerin demografik özellikleri, psikoşiddete maruz kalma ve psikoşiddet uygulamalarından etkilenme düzeyleri ile depresyon durumlarından oluşmaktadır. Bu çalışmada, öğrencilerin belirlenen kişilik yapılarına göre psikoşiddete maruz kalma ve psikoşiddet uygulamalarından etkilenme ile depresyon durumları araştırılmıştır. Bu şekilde psikoşiddete maruz kalma ve psikoşiddet uygulamalarından etkilenme düzeyi ile depresyon durumları yüksek ve düşük olan öğrencilerin ağırlıklı olarak daha çok hangi kişilik yapısı içinde buldukları belirlenmeye çalışılmıştır.

C- Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anketler üniversite meslek yüksek okulu öğrencileri tarafından yüz yüze görüşülerek cevaplandırılmıştır. Anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğrenciye ait demografik bilgileri öğrenmeye yönelik soruları içeren kişisel bilgi formu yer almaktadır. İkinci bölümde, araştırmanın kuramsal yapısına uygun biçimde öğrencilerin kişilik yapılarını ölçmeye yönelik 20 adet sorudan oluşan bir ölçek yer almıştır. Üçüncü bölümde, öğrencilerin psikoşiddete maruz kalma ve psikoşiddet uygulamalarından etkilenme düzeylerini ortaya çıkarmaya yönelik 40 adet sorudan oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Dördüncü bölümde ise, öğrencilerin ruhsal durumunu ortaya koymaya yönelik 21 sorudan oluşan bir ölçek yer almıştır. Araştırma 06.05.2012 ile 10.05.2012 tarihleri arasında yapılmıştır. Kullanılan ölçeklerle ilgili bilgiler veri toplama araçları

başlığı altında ele alınmıştır.

D- Araştırmanın Sınırlaması ve Örneklemi

Bu araştırma, Akdeniz Üniversitesi'ne bağlı meslek yüksekokullarında okuyan öğrencilerle yapılmıştır. Araştırmada öğrencilerin kişilik yapılarına etki edebileceği düşünülen okul sürecindeki öğrenim yılları dikkate alındığı için anket sadece ikinci sınıf öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmanın ana kütlesini Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencileri oluşturmaktadır. Bu çalışmaya toplam 300 öğrenci katılmıştır. Araştırmada anket çeşidinin ve soru sayısının fazla olması nedeniyle birçok öğrencinin bazı anketleri doldurmaması ve/veya bazı soruları boş bırakması nedeniyle 29 adet anket iptal edilmiştir. Ana kütlein toplam hacmi aktif birinci ve ikinci sınıf öğrenciler dâhil 2160, örnek kütle hacmi ise, sadece aktif ikinci sınıf öğrencilerden oluşan 271 kişidir. Örnek kütlein ana kütleyle oranı % 12,5'dir. Örnek kütle seçiminde gerekli temsil yeteneğini taşıması için Olasılık Örnekleme Tekniği'nden, Yalın Rastlantılı Örnekleme Yöntemi seçilmiştir.

E- Veri Toplama Aracı

Kişisel Bilgi Formu. Bu formda katılımcılara yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, aile, okul ve barınma yeri hakkında bilgi edinmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Ayrıca öğrencilere “fırsatınız olsaydı tercihiniz ne olurdu?” sorusu sorulmuş ve dört seçenek arasında bir tercih yapmaları istenmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar “fırsat tercihi” puanı olarak değerlendirilmiştir.

Kişilik Anketi. Kişilik tipi, Jenkins aktivite anketinin değiştirilmiş bir versiyonudur. Bu anket aslında (Jenkins, Ayzanski ve Rosenman, 1971) kalp krizine yol açan davranışları tespit etmek amacıyla formüle edilmiştir. Bu araştırmada kullanılan kişilik ölçeği Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü'nde öğretim üyesi olan Ufuk Durna'nın A ve B Tipi kişilik yapısı üzerine yaptığı bir araştırmada (Durna, 2004) kendisinin geliştirdiği öğrencilerin kişilik yapısını belirlemeye yönelik; (Moorhead ve Griffin, 1992: 465; Baltaş ve Baltaş:2000: 148-150) alışkanlıkları, zamana karşı tutumları, çeşitli koşullar altında takındıkları tavırlar, çevreyle ilişkileri, kişisel özellikleri hakkındaki duygu ve düşünceleri içeren 20 maddelik bir öl-

çektir. Anket içinde bu konular yargılar şeklinde yer almış olup, cevaplayıcı tarafından kendisi ile ilgili olarak “Her zaman”, “Çoğu Zaman”, “Bazen”, “Nadiren” ve “Asla” şeklindeki seçeneklerden birisini işaretlemesi istenmiştir. Araştırmada temel ölçekleme yöntemi olarak “5’li Likert Ölçeği” kullanılmıştır. Anket formunda “Her zaman” şıkkı 5, “Çoğu zaman” şıkkı 4, “Bazen” şıkkı 3, “Nadiren” şıkkı 2 ve “Asla” şıkkı 1 puan ile değerlendirilmiştir.

20 maddenin puanlarının toplanmasıyla elde edilen ham puan 20-100 arasında değişmektedir. Puanları üst puana (100) yakın olanlar A tipi kişilik yapısına yatkın olurken, alt puana (20) yakın olanlar ise B tipi kişilik yapısına yatkın olacaklardır (Tokat vd, 2013). 1 ve 2 puanlı seçenekler yüksek düzeyde B tipi kişilik özelliğini ortaya koyarken, 4 ve 5 puanlı seçenekler yüksek düzeyde A tipi kişilik özelliklerini ortaya koymaktadır. 3 puanlı seçenek ise, hem A tipi ve hem de B tipi kişilik özelliklerine yatkın kişilik özellikler gösterdiği varsayılmaktadır. Bu bağlamda kişilik ölçeği değerlendirilmesinde, 60 puan (20 x 3) altı B tipi kişilik ve 60 puan ve üstü A tipi kişilik olarak tanımlanmıştır. Ankette 20 sorudan oluşan kişilik ölçeğinin ortalaması 62,8155 ve standart sapması 9,68022 olarak hesaplanmıştır. Soruların genel ortalaması 3,1408'dir. Bu ölçek için hesaplanmış genel güvenirlilik katsayısı Alfa= 0,712'dir. Bu değer $0,60 \leq 0,712 \leq 0,80$ kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu ifade etmektedir (Kalaycı vd.,2005).

Psikoşiddet (Mobbing) Anketi. Öğrencilerin psikoşiddete (Mobbing) maruz kalma düzeyini araştırmak için kullanılan anket formunda psikoşiddet konusunda ilk çalışan araştırmacılardan Leymann (1996) tarafından geliştirilen ve 45 soruyu kapsayan “Leymann Psikolojik Psikoşiddet (LIPT) Ölçeği” ile 14 soruyu kapsayan Einarsen ve Rakness (1997) ve Salin (Salin, 2001) tarafından geliştirilen “Negatif Davranış (NAQ) Ölçeği”nden faydalanılarak 40 soruyu kapsayan bir anket formu oluşturulmuştur. Anket içinde bu konular yargılar şeklinde yer almış olup, cevaplayıcı tarafından kendisi ile ilgili olarak “Her zaman”, “Çoğu Zaman”, “Bazen”, “Nadiren” ve “Asla” şeklindeki seçeneklerden birisini işaretlemesi istenmiştir. Araştırmada temel ölçekleme yöntemi olarak “5’li Likert Ölçeği” kullanılmıştır. Çok değişkenli ölçeklerin güvenirliliğini ölçmede kullanılan Cronbach’s Alpha değeriyle güvenirlilik test edilmiştir. Oluştur-

ruhan psikoşiddet anketi ölçeğinin güvenilirlik araştırması sonucunda, Cronbah-alpha genel güvenilirlik katsayısı (Cronbach) Alfa 0,969 olarak bulunmuştur. Bu değer $0,80 \leq 0,712 \leq 1.00$ kullanılan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ifade etmektedir (Kalaycı vd.,2005). Ankette 40 sorudan oluşan psikoşiddet ölçeğinin ortalaması 56,0295 olarak hesaplanmıştır. Soruların genel ortalaması 1,4007'dir. Soruların öğrenciler tarafından aynı yaklaşımla algılanıp algılanmadığı ve ölçekte yer alan her bir sorunun zorluk derecesinin birbirine eşit olup olmadığını test eden Hotelling T kare testi anlamlıdır. İkinci yöntem olarak, iki yarım güvenliği (Split-half reliability) hesaplamasına gidilmiş, verilen değerler iki kısma ayrılmış, veri setinin her biri için hesaplanmış genel alfa değerleri birinci kısım için Alfa=0,933 ve ikinci kısım için Alfa=0,952 bulunmuştur. Her iki kısım içinde güvenilirlik birbirine yakın ve yüksek derecededir. Bu değerler, soruların birbirini izleyen nitelikte düzenlendiğini ifade eder (Kalaycı, 2005). Psikoşiddet ölçeği sınıflandırması;

I- 40 puan = Psikoşiddet yok (1= Hiçbir zaman)

II-41-80 puan = Düşük düzeyde psikoşiddet (2= Nadiren)

III- 81-120 puan = Orta düzeyde psikoşiddet (3= Bazen)

IV- 121-200 puan =Yüksek düzeyde psikoşiddet şeklinde yapılmıştır. (4=Çoğu zaman ve 5= Her zaman)

Ruhsal Durum Analizi Anketi. Beck Depresyon İndeksi (BDI) duygusal, bilişsel, somatik ve motivasyonel bileşenleri ölçmek amacıyla Beck (1961) tarafından geliştirilmiş bir öz bildirim ölçeğidir. BDI araştırmalarda ve kliniklerde en sık kullanılan, kendi hakkında bilgi verme araçlarından biridir. Temel amacı depresyon belirtilerini kapsamlı bir biçimde değerlendirmek olsa da bilişsel içeriğin değerlendirilmesine de olanak sağlar. Hisli, envanterin 259 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında güvenilirlik katsayılarını madde analizi yöntemi ile $r = 0.80$, yarıya bölme yöntemi ile de $r = 0.74$ olarak bulmuştur (Hisli, 1989). Gerek yurtdışında gerekse Türkiye'de yapılmış olan araştırma sonuçları Beck Depresyon Envanterinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Çakır, 2006).

Bu ölçek 21 maddeden oluşmuş ve her bir madde dört şıktan oluşmuş olup iki madde duygulara, on bir madde bilişlere, iki madde davranışlara, beş madde bedensel belirtilere, bir madde kişiler arası belirtilere ayrılmıştır. Her bir madde 0 ile 3 puan arası hesaplanır. Toplam puan kesme değerleri depresyonun ağırlığı konusunda yol gösterir. 0-9 puan: depresyon yok, 10-18 puan: hafif-orta derecede depresyon, 19-29 puan: ağır-orta derecede 30-63 puan ağır derecede depresyon olarak tanımlanmaktadır (Beck vd, 1961; Ulusoy vd, 1988). Anket kullanılan ve 21 sorudan oluşan depresyon ölçeğinin genel güvenilirlik katsayısı Alfa=0,881 olarak bulunmuştur. Bu değer $0,80 \leq 0,881 \leq 1.00$ kullanılan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ifade etmektedir (Kalaycı vd.,2005). Ankette 21 sorudan oluşan depresyon ölçeğinin ortalaması 9,8339 ve standart sapması 8,64346 olarak hesaplanmıştır. Soruların genel ortalaması 0,4683'dür. Beck Depresyon Ölçeği sınıflandırması;

I- 0-9 puan = Depresyon yok

II-10-16 puan = Hafif-Orta depresyon

III- 17-29 puan = Orta-Ağır depresyon

IV- 30-69 puan = Ağır depresyon şeklinde yapılmıştır (Kılınç ve Torun, 2011).

F- Araştırmanın Yapısı ve Hipotezi

Bu araştırmada kullanılan ölçeklerde öğrencilerin kişilik yapıları A ve B kişilik yapısı olarak belirlenmiş, psikoşiddete maruz kalma düzeyi yüksek ya da düşük şeklinde saptanmış ve öğrencilerin depresyon durumları ortaya konulmuştur. Bu şekilde öğrencilerin kişilik yapıları ile psikoşiddete maruz kalma ve depresyon durumları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır.

Araştırmada yer alan hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

1. H1: Öğrencilerin kişilik yapıları ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. H2: Öğrencilerin kişilik yapıları ile psikoşiddete maruz kalmaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3. H3: Öğrencilerin kişilik yapıları ile depresyon durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

genel güvenilirlik Alfa değerleri veri toplama aracı bölümünde verilmiştir.

4. H4: Öğrencilerin kişilik yapılarına göre psikoşiddete maruz kalmaları sonucunda psikoşiddetten etkilenme düzeylerinde depresyon açısından anlamlı bir ilişki vardır.

H- Bulgular

Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

G- Veri Analiz Yöntemi

Araştırmada yer alan verilerin analiz edilmesinde SPSS 16.0 for Windows paket program kullanılmıştır. SPSS 16.0 for Windows programında Alpha Modeli'nde verilerin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Çok değişkenli ölçeklerin güvenilirliğini ölçmede kullanılan Cronbach's Alpha yöntemi güvenilirlik testinde kullanılmıştır. Kullanılan ölçeklerin

Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. Tabloda araştırma kapsamına dâhil edilen öğrencilerin cinsiyet bakımından birbirlerine yakın olduğu, aile gelir düzeylerinin orta gelir düzeyinde olduğu, çoğunluğunun ailelerinin şehirlerde yaşadığı, okul tercih sırasının yüksek düzeyde ilk dört arasında olduğu, okul memnuniyetlerinin düşük olduğu ve bu görüşü destekleyen fırsatları olsa tekrar aynı okulu seçme tercihlerinin düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	N	%	Kalınan Yer	N	%
Kadın	142	52,4	Aile ile birlikte	136	50,2
Erkek	129	47,6	Aileden ayrı bir yerde	135	49,8
Toplam	271	100	Toplam	271	100
Yaş	N	%	Okul Tercih Sırası	N	%
18	1	0,4	1-4 tercih sırası	183	67,5
19	69	25,5	5-8 tercih sırası	35	12,9
20	92	33,9	9-12 tercih sırası	37	13,7
21	45	16,6	13 ve üstü tercih sırası	16	5,9
22	27	10,0	Toplam	271	100
23	14	5,2	Okul Memnuniyeti	N	%
24 ve üstü	23	8,5	Evet	62	22,9
Toplam	271	100	Hayır	64	23,6
Öğretim Şekli	N	%	Kısmen	145	53,5
Birinci Öğretim	143	52,8	Toplam	271	100
İkinci Öğretim	128	47,2	Konaklama Yeri Memnuniyeti	N	%
Toplam	271	100	Evet	200	73,8
Ailenin Gelir Düzeyi	N	%	Hayır	18	6,6
Düşük	55	20,3	Kısmen	53	19,6
Orta	193	71,2	Toplam	271	100
Yüksek	23	8,5	Fırsatınız Olsa Tercih Durumu	N	%
Ailenin İkamet Yeri	N	%	Tekrar bu okul	52	19,2
Köy	44	16,2	Başka bir okul	113	41,7
İlçe	32	11,8	Başka okul, aynı bölüm	53	19,6
Şehir	195	72,0	Diğer	53	19,6
Toplam	271	100			

Kişilik Yapılarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişilik tiplerini tanımlayabilmek için kişilik ölçeğinde verdik-

leri yanıtlara göre dağılımları incelenmiştir (Tablo 2). Buna göre katılımcıların % 35,1'i B tipi ve % 64,9'u A tipi kişilik özelliğine sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Kişilik Tipleri

Kişilik Tipleri	N	%
A Tipi Kişilik	95	35,1
B Tipi Kişilik	176	64,9
Toplam	271	100

Kişilik Yapısı ile Demografik Özellikler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırmanın birinci hipotezi "H1: Öğrencilerin kişilik yapıları ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır" şeklindedir. Bu hipotezin

analizinde "ki-kare testi" kullanılmıştır. Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile demografik özellikleri ile arasındaki ilişkiler Tablo 3'te verilmiştir. Tabloda, tablo değeri, serbestlik derecesi, bulgu değeri ve anlamlılık düzeyi verilmiştir.

Tablo 3. Kişilik Yapısı ve Demografik Özellikler Ki-Kare Tablosu

Demografik Özellikler	Tablo Değeri	Serbestlik Derecesi	Bulgu Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Cinsiyet (Pearson Chi-Square)	2,515	1	0,113	P > 0,05
Yaş (Linear-by-Linear Association)	1,226	1	0,268	P > 0,05
Program Kategorisi (Pearson Chi-Square)	2,241	1	0,134	P > 0,05
Ailenin Gelir Düzeyi (Pearson Chi-Square)	3,968	2	0,138	P > 0,05
Aile İkamet Yeri (Pearson Chi-Square)	1,176	2	0,555	P > 0,05
Konaklama Yeri (Pearson Chi-Square)	2,593	1	0,107	P > 0,05
Okul Tercih Sırası (Pearson Chi-Square)	8,844	3	0,031	P < 0,05
Okul Memnuniyeti (Pearson Chi-Square)	1,183	2	0,553	P > 0,05
Barınma Memnuniyeti (Pearson Chi-Square)	4,082	2	0,130	P > 0,05
Fırsat Tercih Durumu (Pearson Chi-Square)	1,468	3	0,690	P > 0,05

Demografik özelliklerin alt gruplarıyla kişilik yapısı arasındaki ilişkinin incelenmesinde demografik özelliklerin bir alt grubu olan yaş ile kişilik yapısı arasındaki ilişki tablosunda 5 frekans değerinden düşük beklenen hücre oranı tablodaki toplam hücrelerin %21,4'ünü oluşturduğu için Linear-by-linear Association değerleri dikkate alınmıştır. Diğer alt gruplarda Pearson Chi-Square analizi değerleri kullanılmıştır. Tablo 3 verilerine göre kişilik yapıları ile demografik özelliklerin alt grupları olan cinsiyet, yaş, program kategorisi, aile gelir düzeyi, aile ikamet yeri, konaklama yeri, okul memnuniyeti, barınma memnuniyeti ve fırsat tercih durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte, okul tercih sırası ile kişilik yapısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Bu duruma göre, okul tercih sırası değişkeni hariç, diğer demografik özelliklerin alt gruplarıyla ilgili hipotezler reddedilmiştir.

Kişilik Yapısı ile Psikoşiddet İlişisine Ait Bulgular

Araştırmanın ikinci hipotezi, "H2: Öğrencilerin kişilik yapıları ile psikoşiddete maruz kalmaları arasında anlamlı bir ilişki (fark) vardır." şeklindedir. Bu hipotezin analizinde "t-Testi" kullanılmıştır. Psikoşiddet algısının kişilik yapısına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılan "t-Testi"nin sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Kişilik Yapısı-Psikoşiddet Algısı t-Testi Sonuçları

	KİŞİLİK YAPISI	N	Katılımcı Ortalaması	Standart Sapma		
PSİKOŞİDDET ALGISI	A Tipi Kişilik	176	2,1193	0,04504		
	B Tipi Kişilik	95	1,9263	0,05018		
	KİŞİLİK YAPISI	Varyansın Eşitliği İçin Levene Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin T-Testi		
	Varyansların Dağılımı	F	Anlamlılık	t	df	Anlamlılık (2-uçlu)
PSİKOŞİDDET ALGISI	Eşit Dağılım	2,330	0,128	-2,697	269	0,007
	Eşit Olmayan Dağılım			-2,862	227,270	0,005

Analiz sonuçlarına göre 176 A tipi katılımcısının ortalaması 2,1193 ve 95 B tipi katılımcısının ortalaması 1,9263'tür. Bu ortalama, A tipi katılımcıların psikoşiddet algılarının B tipi katılımcılara göre fazla olduğunu ifade etmektedir. Anlamlılık (2 uçlu) sonucu da ($p= 0,007$) grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu, A ve B tipi kişilik yapısına sahip olan öğrenciler arasında psikoşiddet düzeyleri konusunda farklılık olduğunu ifade etmektedir. Levene Testinde Anlamlılık Değeri (0,128) iki grubun varsayımlarının eşitliği varsayımını geçerli kıldığı için $t= -2,697$ ve $P= 0,007$ değerleri alınır. Dolayısıyla alternatif hipo-

tez (H2) kabul edilmiş olmaktadır.

Kişilik Yapısı ile Depresyon İlişkisine Ait Bulgular

Araştırmanın üçüncü alternatif hipotezi "H3: Öğrencilerin kişilik yapıları ile depresyon durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindedir. Bu hipotezin analizinde de "t-Testi" kullanılmıştır. Depresyon algısının kişilik yapısına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılan "t-Testi"nin sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Kişilik Yapısı- Depresyon Algısı t-Testi Sonuçları

	KİŞİLİK YAPISI	N	Katılımcı Ortalaması	Standart Sapma		
DEPRESYON ALGISI	A Tipi Kişilik	176	1,7557	0,88316		
	B Tipi Kişilik	95	1,3789	0,65524		
	KİŞİLİK YAPISI	Varyansın Eşitliği İçin Levene Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin T-Testi		
	Varyansların Dağılımı	F	Anlamlılık	t	df	Anlamlılık (2-uçlu)
DEPRESYON ALGISI	Eşit Dağılım	10,577	0,001	-3,650	269	0,000
	Eşit Olmayan Dağılım			-3,982	243,151	0,000

Katılımcıların analiz sonuçlarına göre 176 A tipi katılımcısının ortalaması 1,7557 ve 95 B tipi katılımcısının ortalaması 1,3789'dur. Bu ortalama, A tipi katılımcıların depresyon algılarının B tipi katılımcılara göre fazla olduğunu ifade etmektedir. Levene Testinde anlamlılık düzeyi (0,001) Anlamlılık 0,05 kritik değerinin altındadır. Buradan iki grubun varyanslarının farklı olduğu anlaşılmaktadır. Farklı varyanslar olduğundan eşit olmayan dağılım satırındaki $t= -3,982$ ve buna karşılık gelen $P= 0,000$ değeri dikkate alınmıştır. Anlamlılık (2

uçlu) sonucu da ($P= 0,000$) A ve B tipi kişilik yapısına sahip olan öğrenciler arasında depresyon düzeyleri konusunda farklılık olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla alternatif hipotez (H3) kabul edilmiş olmaktadır.

Kişilik Yapısı ile Psikoşiddet ve Depresyon İlişkisine Ait Bulgular

Araştırmanın dördüncü hipotezi, "H4: Öğrencilerin kişilik yapılarına göre psikoşiddete maruz kal-

maları sonucunda psikoşiddetten etkilenme düzeylerinde anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde dir. Bu hipotezin analizinde “ki-kare testi” kullanılmıştır. Araştırmada A ve B tipi kişilik yapıları-

na sahip öğrencilerin psikoşiddete maruz kalmaları sonucunda psikoşiddetten etkilenme düzeyleri arasında depresyon açısından bir fark olup olmadığı incelenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Kişilik Yapısı ile Psikoşiddet ve Depresyon Algısı Çapraz Tablosu

Kişilik Yapısı	Depresyon Algısı	Psikoşiddet Algısı								Toplam
		I		II		III		IV		
		N	%	N	%	N	%	N	%	
A Tipi Kişilik (A Tablosu)	I	12	100	66	46,8	3	23	4	40	85
	II	0	0	45	31,9	2	15,4	0	0	47
	III	0	0	28	19,9	6	46,2	0	0	34
	IV	0	0	2	1,4	2	15,4	6	60	10
	Toplam	12	100	141	100	13	100	10	100	176
B Tipi Kişilik (B Tablosu)		N	%	N	%	N	%	N	%	
	I	10	77	55	70,5	1	50	2	100	68
	II	2	15,3	14	17,9	1	50	0	0	17
	III	1	7,7	9	11,6	0	0	0	0	10
	IV	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Toplam	13	100	78	100	2	100	2	100	95
Kişilik Yapısı		Tablo Değeri				df		Anlamlılık (2- uçlu)		
A Tipi Kişilik (Linear-by-Linear Association)		27,313				1		0,000		
B Tipi Kişilik (Linear-by-Linear Association)		0,007				1		0,932		

Tablo 6’da ki-kare testi ile yapılan analiz sonucunda A Tablosunda 5’den az beklenen değer sayısına sahip 10 hücre olduğu gözlenmiştir. Bu tabloda beklenen en düşük değer 0,57’dir. Bu hücrelerin oranı, toplam hücrelerin % 62,5’ini oluşturduğu için Linear-by-linear Association değerleri dikkate alınmıştır. Yine B tablosunda 5’den az frekans sayısının 8 hücre olduğu tespit edilmiştir. Bu tabloda beklenen en düşük değer 0,21’dir. B tablosundaki bu hücrelerin oranı, toplam hücrelerin % 66,7’sini oluşturması nedeniyle Linear-by-linear Association değerleri kullanılmıştır. B tipi kişilik yapısı ile psikoşiddet ve depresyon algısı arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (P= 0,932). Bununla birlikte A tipi kişilik yapısı ile psikoşiddet ve depresyon algısı arasında anlamlı bir ilişki (fark) saptanmıştır (P= 0,000).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Okul (kurum) ortamında psikoşiddet davranışına maruz kalmada ve psikoşiddet davranışından etki-

lenmede birçok faktör etkili olduğu ve bu faktörler içinde, bireyin kişilik yapısının da psikoşiddet davranışının hedefi olmasında ve psikoşiddet davranışlarından etkilenmesinde önemli olduğu düşünülmektedir (Avcı ve Kaya, 2010:57-58). Kişiliğin A ve B tipi şeklinde ayrımlanmasıyla bireyin içinde bulunduğu sosyal ve psikolojik yapısına ışık tutmaktadır. Nitekim bireyin sahip olduğu kişilik yapısı, bireyin tutum ve davranışlarına, ilişkilerine, konumuna, yaşantısındaki tercihlerine, aldığı kararlara, çevreye uyumuna ve bunun gibi pek çok olguya büyük ölçüde etki etmektedir (Durna, 2004:205).

Bu çalışmada, psikoşiddet davranışlara maruz kalmada ve bu davranışlardan etkilenmede A ve B tipi kişilik yapısının etkili olup olmadığı ve farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Yapılan çalışmada Akdeniz Üniversitesine bağlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulunda okuyan ikinci sınıf öğrencilerden veriler toplanarak, kişilik yapısı, psikoşiddet davranışlar ve depresyon belirtile-

ri arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Kişilik yapısının tanımlanması analizinde Friedman ve Roseman tarafından geliştirilen kişilik envanterinden yararlanılmış ve kişilik yapıları (A veya B tipi) belirlenmiştir. Psikoşiddet davranışların belirlenmesinde Leymann (1996) tarafından geliştirilen “Leymann Psikolojik Psikoşiddet (LIPT) Ölçeği” ile Einarsen ve Rakness (1997) ve Salin (Salin, 2001) tarafından geliştirilen “Negatif Davranış (NAQ) Ölçeği”nden faydalanılarak hazırlanan bir ölçekle psikoşiddete maruz kalma algı düzeyleri saptanmıştır. Öğrencilerin duygusal, bilişsel, somatik ve motivasyonel bileşenleri ölçmek amacıyla Beck (1961) tarafından geliştirilmiş Beck Depresyon İndeksi (BDI) ölçeği kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda;

Öğrencilerin kişilik yapısı ile demografik özelliklerin alt grupları arasında ilişki incelendiğinde, okulu tercih etme sırası ile ilgili değişken dışında diğer tüm demografik özelliklerin alt gruplarıyla öğrencilerin kişilik yapıları arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Bu bağlamda, okul tercih sırası (H1i) ile kişilik yapısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu duruma göre, okul tercih sırası değişkeni hariç, diğer demografik özelliklerin alt gruplarıyla ilgili hipotezler reddedilmiştir.

İstatiksel olarak diğer demografik özelliklerin alt gruplarıyla kişilik yapısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasına rağmen, dikkate değer farklılıklar görülmektedir. Örneğin; bayan öğrenciler arasında A tipi kişilik yapısına sahip olan öğrencilerin oranı % 60,5 iken, erkek öğrenciler arasında bu oran % 69,7 olarak görülmektedir. Birinci öğretim öğrencileri arasında A tipi kişilik yapısına sahip olan öğrencilerin oranı % 60,8 iken, ikinci öğretim öğrenciler arasında bu oran % 69,5 olarak görülmektedir. Aileleri düşük düzeyde gelire sahip öğrenciler arasında A tipi kişiliğe sahip öğrencilerin oranı % 76,3 iken, orta düzeyde gelire sahip öğrencilerde bu oran % 62,1 ve yüksek düzeyde gelire sahip öğrencilerde bu oran % 60 olarak görülmektedir. Ailelerinin gelir düzeyi düşük olan öğrenciler arasında A tipi kişilik özelliğine sahip olan öğrencilerin oranının orta ve yüksek düzeyde gelire sahip öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Barınma yerinden memnuniyet düzeyi incelendiğinde, A tipi kişilik yapısına sahip öğrencilerin memnun olanlar arasındaki oranı % 61,5 iken, kısmen memnun olanlar arasındaki oranı %

73,5 ve memnun olmayanlar arasındaki oranı ise, % 77,7’dir.

Öğrencilerin kişilik yapıları ile psikoşiddet algıları arasındaki ilişki t-Testi ile analiz edilmiştir. T-Testi (Anlamlılık 2-üçlü=0,005) analizi sonucunda, öğrencilerin kişilik yapıları ile psikoşiddet algıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. A tipi kişilik yapısına sahip öğrencilerin ortalamasının (\bar{X} = 2,1193) B tipi kişilik yapısına sahip öğrencilerin ortalamasından (\bar{X} = 1,9263) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Görüldüğü gibi, A tipi kişilik yapısına sahip olan öğrenciler, psikoşiddet algısını B tipi kişilik yapısına sahip öğrencilere nazaran daha yüksek düzeyde hissetmektedir. “H2: Öğrencilerin kişilik yapıları ile psikoşiddete maruz kalmaları arasında anlamlı bir ilişki (fark) vardır.” şeklindeki araştırmanın alternatif hipotezi kabul edilmiştir.

Depresyon algısının kişilik yapısına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılan “t-Testi”nin sonuçlarına göre, öğrencilerin kişilik yapıları ile depresyon algıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, A tipi öğrencilerin depresyon algı düzeylerinin (\bar{X} =1,7557) B tipi öğrencilerin depresyon algı düzeylerine (\bar{X} =1,3789) göre daha yüksek olduğunu ifade edebiliriz. Sonuç olarak, araştırmanın “H3: Öğrencilerin kişilik yapıları ile depresyon durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki üçüncü alternatif hipotezi kabul edilmektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın dördüncü alternatif hipotezi, “H4: Öğrencilerin kişilik yapılarına göre psikoşiddete maruz kalmaları sonucunda psikoşiddetten etkilenme düzeylerinde depresyon açısından anlamlı bir ilişki vardır.” kabul edilmektedir. Aynı düzeyde psikoşiddet algısına sahip olan A tipi kişilik yapısına sahip olan öğrenciler ile B tipi kişilik yapısına sahip olan öğrenciler arasında, A tipi kişilik yapısına sahip olan öğrencilerin psikoşiddetten etkilenme düzeylerinin B tipi kişilik özelliğine sahip olan öğrencilere nazaran daha fazla olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, kişilik yapıları, psikoşiddet ve depresyon algıları arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. B tipi kişilik yapısına sahip olan öğrencilerin psikoşiddet ve depresyon algıları arasında anlamlı bir fark yok iken (P= 0,932), A tipi kişilik yapısına sahip olan öğrenciler arasında psikoşiddet ve depresyon al-

gıları arasında anlamlı bir fark vardır ($P= 0,000$). Ayrıca, Tablo 6'da görüldüğü gibi, B tipi kişilik yapısına sahip olan öğrenciler arasında düşük, orta ve yüksek düzeyde psikoşiddete maruz kalan öğrenciler olmasına rağmen, ağır düzeyde depresyon algısına sahip olan hiçbir öğrenci yok iken, A tipi öğrenciler arasında hafif, orta ve yüksek düzeyde psikoşiddete maruz kalan birçok öğrencinin ağır depresyon algısına sahip öğrencilerin olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin kişilik özellikleri ve bu kişilik özelliklerine etki eden diğer unsurları belirlemek için, geçerlilikleri ve güvenilirlikleri test edilmiş başka ölçeklerle ve geniş örneklemeler üzerinde yeni araştırmalar yapılabilir. Ayrıca, varılan sonuçların seçilen örneklem ile sınırlı olduğu, farklı örgütlerde yapılacak uygulamalarda farklı sonuçlar çıkabileceğini belirtmekte yarar görülmektedir.

Kaynakça

- ACCORDINI, Denise B., Michael P. ACCORDINO and Robert B. SLANEY; (2000), "An Investigation Of Perfectionism, Mental Health, Achievement, And Achievement Motivation in Adolescents", *Psychology in the Schools*, 37 (6), pp.535-545.
- AGUINO, Karl and Kristin BYRON; (2002), "Dominating interpersonal behavior and perceived victimization in groups: Evidence for a curvilinear relationship" *JOM*, 28(1), pp.69-87.
- ALDEN, Lynn E., Peter J. BIELING and Scott T. WALLACE; (1994), "Perfectionism In An Interpersonal Context: A Self-Regulation Analysis Of Dysphoria And Social Anxiety", *Cognitive Therapy and Research*, 18, pp.297-316.
- ANDERSON, Lynne and Christine M. PEARSON; (1999), "Tit for tat? The spiraling effect of incivility in the workplace", *AMR*, 24(3), pp. 452-471.
- ARKAR, Haluk; (1992), Beck'in depresyon modeli ve bilişsel terapisi, *Düşünen Adam Dergisi*, 5, ss.37-40.
- ASCENZI, Antonio and Gian L. BERGAGIO; (2000), *Mobbing, marketing, Sociale Come Strumento Per Combatterlo*, Torino.
- ASHFORTH, Blake; (1994), "Petty tyranny in organizations", *Human Relations*, 47, pp. 151-171.
- AVCI, Umut ve Ufuk KAYA; (2010), "Psikoşiddet (Mobbing) ve Kişilik İlişkisi: Hizmet Sektörü Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma", *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(12), ss.51-79.
- AYDIN, Hatice; (2008), *Ergenlerin Kişilik Özelliklerinin Stresle Başa Çıkma ve Bazı özlük Niteliklerine Göre karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya
- BALTAŞ, Acar ve Zuhal BALTAŞ; (2000), *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitapevi, İstanbul.

- BARON, Robert A. and Joel H. NEUMAN; (1996), "Workplace violence and workplace aggression: Evidence on their relative frequency and potential causes" *Aggr Behav*, 22, pp.161-173.
- BATIGÜN, Ayşe D. ve Nesrin H. ŞAHİN; (2006), "İş Stresi ve Sağlık Psikolojisi Araştırmaları İçin İki Ölçek: A-Tipi Kişilik ve İş Doyumu", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(1), ss. 32-45.
- BECK, Aaron T., C.H. WARD, M. MENDELSON, J. MOCK and, J.K. ERBAUGH; (1961), "An Inventory for Measuring Depression", *Arch Gen Psychiatry*, 4, pp. 561-571.
- BECK, Aaron T., A. J. RUSH, B. F. SHAW and G. EMERY; (1979), *Cognitive Therapy Of Depression*, New York, Guilford.
- BİLGE, Filiz ve Hülya KELECİOĞLU; (2009), *Akademik Beklentilere İlişkin Stres Envanterinin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36, ss.148-157.
- BJARNASON, Thoroddur; (1994), "The Influence Of Social Support, Suggestion And Depression On Suicidal Behaviour Among Icelandic Youth", *Acta Sociologica*, 37, pp.195-206.
- BJORKQVİST, Kaj, Karin OSTERMAN and Monika HJELTBÄCK; (1994), "Aggression among university employees", *Aggr Behav*, 20, pp. 173-184.
- BLATT, Sidney J.; (1995), "The destructiveness of perfectionism", *American Psychologist*, 50, pp.1003-1020.
- BLUEN, Stephan D., Julian BARLING and Warren BURNS; (1990), "Predicting Sales Performance, Job Satisfaction, and Depression by Using the Achievement Strivings and Impatience-irritability Dimensions of Type-A Behavior". *J Appl Psychol*, 75(2), pp. 212-216.
- ÇAKIR, Esra; (2006), "Anadolu Öğretmen Liselerinde Okuyan Öğrencilerin depresyon ve Motivasyon Düzeyleri" adlı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- COYNE, Iain, Elizabeth SEIGNE and Peter RANDALL; (2008), "Predicting Workplace Victim Status From Personality", *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 9(3), pp.335-349
- CÜCEOĞLU, Doğan; (2008), *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kuramları*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- ÇOBANOĞLU, Şaban; (2005), *İşyerinde duygusal saldırı ve mücadele yöntemleri*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- DAVENPORT, Noa, Ruth D. SCHWARTS and Gail P. ELIOT; (2003), *Mobbing, işyerinde duygusal taciz*, (Çeviren: O. Cem Öneroy), Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- DENİZ, Arzu ve Aysel ERCİŞ; (2008), "Kişilik Özellikleri ile Algılanan Risk Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma", *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22(2), ss.301-330.
- DJURKOVİĆ, Nikola, Darcy MCCORMACK and Gian CASİMİR; (2005), "Neuroticism and the Psychosomatic Model of Workplace Bullying", *Journal of Managerial Psychology*, 21(1), pp.73-88.
- DUNKLEY, David M., and Kirk R. BLANKSTEIN; (2000), "Self-

- Critical Perfectionism, Coping, Hassles, And Current Distress: A Structural Equation Modeling Approach*, *Cognitive Therapy and Research*, 24(6), pp.713-730.
- DURNA, Ufuk; (2004), "Stres, A ve B Tipi Kişilik Yapısı ve Bunlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 11(1), ss.191-206.
- DURNA, Ufuk; (2005), "A Tipi ve B Tipi Kişilik Yapıları ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma", *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), ss.276-290.
- EINARSEN, Stale and Bjorn L. RAKNES; (1997), "Harassment at Work and the Victimization of Men", *Violence and Victims*, 12, pp. 247-263.
- ENİSELER, Ali G.; (2007), *Kalp-Damar Hastalarında A Tipi Davranış ve Öfke Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.*
- EREN, Erol.; (2004), *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.*
- ERDOĞAN, İhan; (1994), *İşletmelerde Davranış, Beta Basım Yayım, İstanbul.*
- EROĞLU, Feyzullah; (1998), *Davranış Bilimleri, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.*
- EYSECK, Jürgen H. and Gleen WILSON; (1998), *Kişiliğinizi Tanıyın, (Çev.:Erol Erduran), Remzi Kitapevi, İstanbul.*
- GÜNEL, Ö. Devrim; (2010), "İşletmelerde Psikoşiddet Olgusu ve Psikoşiddet Mağdurlarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(3), ss.37-65.
- GÜNEY, Salih; (2009), *Davranış Bilimleri, Nobel Yayınevi, Ankara.*
- GÜNGÖR, Meltem; (2008), *Çalışma Hayatında Psikolojik Tazir, Derin Yayınları, İstanbul.*
- HEWITT, Paul L. and Dennis G. DYCK; (1986), "Perfectionism, Stress, And Vulnerability To Depression", *Cognitive Therapy and Research*, 10, pp.137-142.
- HİSLİ, Nesrin; (1989), "Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri için Geçerliliği ve Güvenilirliği", *Psikoloji Dergisi*, 23(7), ss:3-13.
- HJELLE, Larry A. and Daniel J. ZIEGLER; (1982), *Personality Theories Basic Assumptions Research and Application. Second Edition, McGraw-Hill International Book Company, U.S.A.*
- HOEL, Helge, Charlotte RAYNER and Cary L. COOPER; (1999), "Workplace bullying", *International Review Of Industrial And Organizational Psychology*, 14, pp.195-230.
- HUBER, Brigitte; (1994), *Mobbing: Psychoterror am Arbeitsplatz, Niedernhausen, Falken.*
- ILO. International Labor Organizations; (1998), *When working becomes hazardous, World of Work, No.26, September-October.*
- JENKINS, C. David., Stephan J. ZYZANSKI and Ray H. ROSENMAN; (1971), "Progress toward validation of computer-scored test for the type A coronary-prone behavior pattern", *Psychosomatic Medicine*, 33, pp.193-202
- KALAYÇI, Şeref; (2005), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.*
- KAMAŞAK, Rıfat ve Füsun BULUTLAR; (2010), "Kişilik Mesleki Tercih ve Performans İlişkisi Akademik Personel Üzerine Bir Araştırma", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), ss.119-126.
- KARAVARDAR, Gülşah; (2010), "Psikolojik Yıldırma ile Bazı Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki", *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), pp. 212-233.
- KEENAN, Jeffrey A. and D.M. MCBAIN; (1979), "Effects of Type-A Behavior, Intolerance of Ambiguity, and Locus of Control on the Relationship between Role Stress and Work-related Outcomes", *Journal of Occupational Psychology*, 52, pp.277-285.
- KILINÇ, Sibel ve Fuat Torun ; (2011), "Türkiye'de Klinikte Kullanılan Depresyon Değerlendirme Ölçekleri", *Dirim Tıp Gazetesi*, 86(1), ss. 39-47.
- KLEİN, Daniel N., Roman KOTOV and Sara J. BUFFERD; (2011), "Personality and Depression: Explanatory Models and review of the Evidence", *Annual Review of Clinical Psychology*, 7, pp. 269-295.
- KUTASH, Sam B.; (1965), *Psychoneuroses, In B. B. Wolman (Ed.), Handbook of Clinical Psychology*, 12, pp.71-78 (138).
- LAZARE, Aaron and Gerald L. KLERMAN; (1968), "Hysteria and depression: The frequency and significance of hysterical personality features in hospitalized depressed women", *Am J Psychiatry*, 124, pp.48-56.
- LAZARUS, Richard; (1994), *Stresle Başa Çıkma Tarzınız: Dostunuz ya da Düşmanınız (Cev. N. Rugancı). TurkPsikologlar Derneği Yayınları.*
- LEWIS, Jacqueline, Diana COURSOLO and Kay H. WAHL; (2002), "Addressing issues of workplace harassment: Counseling the targets", *Journal of Employment Counseling*, 39, pp.109-116.
- LEYMANN, Heinz; (1996), "The Content and Development of Mobbing at Work", *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), pp.165-184.
- LEYMANN, Heinz and Annelie GUSTAFFSON; (1996), "Mobbing at Work and the Development of Post-traumatic Stress Disorders", *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), pp. 251-275.
- LUTHANS, Fred; (1995), *Organizational Behavior, Literatür Yayıncılık, İstanbul.*
- MATTHIESEN, Stig B. and Stale EINARSEN; (2001), "MMPI-2 Configurations after Persistent Bullying at Work", *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 10(4), pp.467-484.
- METE, Levent; (2013), *Ustasından Depresyon Tahlilleri, Sayı Yayınları, İstanbul.*
- MOORHEAD, Gregory and Ricky W. GRIFFIN; (1992), *Organizational Behavior, Houghton Mifflin Company, Boston.*
- MUESER, Kim T., Paul R. YARNOLD and Fred B. BRYANT;

- (1987), "Type-A Behavior and Time Urgency: Perception of Time Adjectives". *Br J Med Psychol*, 60, pp.267-269.
- NEZU, Arthur M. and George F. RONAN; (1988), "Social Problem Solving As A Moderator Of Stress Related Depressive Symptoms: A Prospective Analysis", *Journal of Counseling Psychology*, 35 (2), pp. 134-138.
- ÖDEMİŞ, Sibel N.; (2011), *Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Üretkenlik Karşılı Davranışlar Üzerine Etkileri Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZTÜRK, M.Orhan; (1985), *Psikoanaliz ve Psikoterapi*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- ÖZTÜRK, Erdiñç ve Gülşen KOZACIOĞLU; (1998), "Erkek Eşcinsellerde (Homoseksüellerde) Anksiyete ve Depresyon Düzeylerinin Değerlendirilmesi". Ankara: IX, Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Türk Psikologlar Derneği Yayını, s.197.
- POWELL, Linda H.; (1995), "Issues in the measurement of the Type A behaviour pattern. Research Methods in Stress and Health Psychology", John Wiley and Sons Ltd ,SV Kası, CK Cooper (Ed), England.
- PRANJIC, Nurka, LLjiljana MALES-BİLİC, AAzjjada BEGANLİC and Jadranka MUSTAJBEGOVIĆ; (2006), "Mobbing, Stress, and Work Ability Index among Physicians in Bosnia and Herzegovina: Survey Study", *Croatian Medical Journal*, 47(5), pp.750-758.
- SALIN, Denise; (2001), "Prevalence and Forms of Bullying Among Business Professionals: A Comparison of Two Different Strategies for Measuring Bullying", *European Journal Of Work And Organizational Psychology*, 10(4), pp. 425-441.
- SAVAŞ, Fatma B.; (2007), *İşyerinde Manevi Taciz*, Ankara: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- SIEGEL, Jerome M. and Jerome J. PLATT; (1976), "Emotional And Social Real-Life Problem-Solving Thinking In Adolescent And Adult Psychiatric Patients", *Journal of Clinical Psychology*, 32 (2), pp.230-232.
- SUMI, Katsunori and Koji KANDA; (2002), "Relationship Between Neurotik Perfectionism, Depression, Anxiety, And Psychosomatic Symptoms: A Prospective Study Among Japanese Men.", *Personality and Individual Differences*, 32, pp. 817-826.
- SOYSAL, Şebnem, Handan CAN ve K.Meral KILIÇ; (2009), "Üniversite Öğrencilerinde A Tipi Davranış Örüntüsü ile Öfke İfadesi Arasındaki İlişkinin Analizi ve Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması" *Klinik Psikiyatri*, 12, ss.61-67.
- TAN, Oğuz; (2008), *Depresyon*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- TINAR, M. Yaşar; (1999), *Çalışma Yasamı ve Kişilik*, Mercek Dergisi, MESS, İstanbul.
- TINAZ, Pınar; (2006), *Mobbing: İşyerinde Psikolojik Taciz, Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, ss.11-22
- TINAZ, Pınar; (2008), *İşyerinde psikolojik taciz*, Beta Yayıncılık, 2.Baskı, İstanbul.
- TINAZ, Pınar, Fuat Bayram ve Hediye ERGİN; (2008), *Çalışma psikolojisi ve hukuki boyutlarıyla işyerinde psikolojik taciz (Mobbing)*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- TOKAT, Bülent, Hakan KARA ve M.Yekta KARA; (2013), "A-B Tipi Kişilik Özelliklerine Sahip İşgörenlerin Olası Bir Örgütsel Değişime Yatkinlıklarının Araştırılması", *Turkish Studies-International Peridical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), pp.1973-1988.
- TOPSES, Gürsen; (2006), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Nobel Yayınevi, Ankara.
- TUTAR, Hasan; (2004), *İşyerinde Psikolojik Şiddet*, Platin Yayıncılık, Ankara.
- ULUSOY, Mustafa, Nesrin H. ŞAHİN ve Hüsnü ERKMEN; (1988), "Turkish Version of the Beck Anxiety Inventory: Psychometric Properties", *J Cog Psychother*, 12, pp.163-172.
- ÜNAL, Süheyla; (2000), "Depresyon ve Kişilik", *Duygudurum Bozuklukları Dizisi, Türk Psikiyatri Dizini*, 1(2), ss.72-76.
- VECCHIO, Robert P.; (1995), *Organizational Behavior*, Fort Worth: Dryden Press, England.
- VINOKUR, Amiram and Melvin L. SELZER; (1975), "Desirable Versus Undesirable Life Events: Their Relationship With Stress And Mental Distress", *Journal of Personality and Social Psychology*, 32 (2), pp.329-337.
- WORTMANN, Camille B.; (1988), *Psychology*, Alfred Knopf Inc. New York.
- YAVUZ, Hüseyin; (2007), *Çalışanlarda mobbing (psikolojik şiddet) algısını etkileyen faktörler: SDÜ Tıp Fakültesi üzerine bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi)*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- ZAPF, Dieter; (1999), "Organizational Work Group Related and Personal Causes of Mobbing / Bullying at Work", *International Journal of Manpower*, 20, pp.70-85.
- ZAPF, Dieter and Stale EINARSEN;(2003), "Individual Antecedents of Bullying. Victims and Perpetrators", in S. Einarsen, H. Hoel, D. Zapf ve C. Cooper (Editörler), *Bullying and Emotional Abuse In The Workplace: International Perspectives in Research and Practice (ss.165-184)*. London, New York: Taylor & Francis Books Ltd.
- ZEL, Uğur; (2001), *Kişilik ve Liderlik: Evrensel Boyutlarıyla Yönetmel Açısından Araştırmalar, Teoriler ve Yorumlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.